

leltárban felvett anyag-, illetve árumennyiséget a későbbi években is, tekintet nélkül a készletek tényleges változására és a mindenkori készletek tényleges beszerzési árára, a megnyitó mérlegben kitüntetett értékben lehet számba venni. Következik továbbá ezen rendelkezésből az is, hogy az értékcsökkenési tartalékalap dotálásánál a későbbi években a megnyitó mérleg értékei veendőek alapul. Rendkívül méltányos ezen szakasz azon további intézkedése; hogy amennyiben a megnyitó mérlegben kitüntetett érték kisebb mint a tényleges beszerzési, illetőleg előállítási ár, ami gyakori eset lesz pl. házaknál, akkor értékesítés esetén csupán a tényleges nyereség vonható adó alá.

Dr. Rapoch Géza.

SZEMLE.

Jogalkotás.

Ingó-jelzálogjog. Minden jogintézmény célja annak a gazdasági vagy társadalmi szükségletnek, amely életre hívta, lehető tökéletes kielégítése Ingó zálogjogunk azáltal, hogy a zálogtárgy birtokbaadásához ragaszkodik, az intézmény fejlődését a kézizálog formájában merevítette meg, gyakorlati jelentőségét korlátok közé szorította és rendeltetésének betöltésére nagymértékben képtelenné vált. A természetüknél fogva értékes és hitelalpnak predestinált dolgok tekintélyes része, fizikai tulajdonságánál, vagy gazdasági rendeltetésénél fogva alkalmatlan arra, hogy a tradíció által alapított zálogjog tárgya legyen. A kereskedő vagy iparos üzleti berendezését, gépeit, szerszámait, butorát, a gazda háziállatait, fundus instruk-tusát ipara vagy gazdasága folytatásánál nem nélkülözheti és így azokat existenciája veszélyeztetése nélkül a hitelező birtokába nem bocsájthatja. Pedig nemcsak az adós, de a hitelező, sőt a gazdasági élet harmóniájának érdeke is az olyan megoldás, amely amellett, hogy biztosítja az adós részére a zálogtárgy termelőértékét, nem szűnik meg a követelést dologi-lag biztosítani. Ennek az érdeknek jogi kifejezője az ingatlanzálogjog intézménye, merőben inkonzekvens tagadása kézizálogként kialakult ingó zálogjogunk. Az ingó jelzálog tehát a hitelnek azt a jogi formáját létesí-tené, amelynél a biztosítékul adott zálogtárgy az adós birtokában marad.

A gazdasági élet a maga elevenbevágó problémáit rendszerint maga oldja meg és nem vár a jogalkotás rendezésére. A hitelező jogositványai-nak dologi védelme, a zálogtárgy átvétele nélkül, mindig népszerű gondolat volt és a legkülönbözőbb megoldásokat provokálta. A pactum reser-vatii dominii formájában, mikor az elzálogosító színlag eladja azt a dolgot, amit el akar zálogosítani, úgyhogy birtokban maradjon, a vevő pedig visszaadja, a tulajdonjog fenntartásával. Vagy pedig mikor a hitelező megveszi és igazi tulajdonosának bérbe adja színlelt szerződések segít-

ségével. Mindennapos eset a végrehajtási zálogjog ügylet alapján való igénybevétele, amikor a hitelező biztosítékul a büntető szankcióval felruházott közjogi aktusra támaszkodik. Vidéken gyakori a háziállatok elzálogosítása olyképen, hogy a hitelező szinlelt adásvétellel és a marhalevél átírása folytán tulajdonossá válik anélkül, hogy a volt tulajdonost birtokában zavarná. Mindezek a megoldások tulajdonképen a jog által nem recipiált ingó jelzálognak legális intézmények köntösében jelentkező formái. Ez álarcos hitelügyletek azonban költségesek, bizonytalanok, sokszor uzsorás üzök és jogalkati fogyatkozásaiuknál fogva ugy az adósra, mint a hitelezőre nyomasztólag és elkedvetlenítőleg hatnak. De ha látjuk, hogy az élet valamilyen szükséglet kielégítéséhez ragaszkodik és tévelyegve, helytelen irányban, de a kényszer parancsolta következetességgel keresi az intézmény legalizálásához vezető utat: akkor az elmélet nem lebeghet mozdulatlan magasságban elavult és fejlődésképtelen intézmények megközelíthetetlen patrónusaként, hanem kötelessége a felmerült gondolat dogmatikai felépítését vállalni.

Ezek a megfontolások vezettek arra, hogy az ingó jelzáloghitel kérdését a gazdasági és jogásközvélemény évtizedek óta sürgeti. A külföldi jogok részben már kodifikáltak is. Anglia 1882. évi törvénye a nagyobb értékű ingóságok tradíció nélküli zálogbaadását rendezi; Svájc a régi kantonális törvényhozást recipiálja, mikor az ingó jelzálogjogot a háziállatokra korlátozza, de azt is csak privilegizált pénzintézetek között jötteivel. (885. c.) Ebben a formában az intézmény tisztán agrárius jellegű. Az 1884. évi belga törvény a lajstromzálogjogot a függő termésre is kiterjeszti; hasonló törvényt hozott 1892-ben Románia. Legtökéletesebb keretbe azonban a francia kodifikáció formálta. Az 1898. március hó 1-én kelt; majd az ezt hatályon kívül helyező 1906. évi április 30-iki törvény feljogosítja a mezőgazdát, hogy termékeit kölcsön fedezetére biztosítékul lekösse anélkül, hogy a lekötött ingót a hitelezőnek átadná és így rendelkezésétől elvonná. A zálogul lekotés olyképen történik, hogy a hitelt kereső gazda a békebíróság előtt egy „warrant agricole”-nak nevezett kötelezővényt állít ki: a nyilatkozatról felvett okmányt a hatóság nyilvános lajstromba vezeti. Maga a warrant leszámítolásra alkalmas forgatható értékpapir.

Ha az első pillanatban forradalmi ujtásnak tűnik is, behatóbb vizsgálat után látjuk, hogy ingó jelzálogjog modern intézménye okszerűen fejleszthető a római jogi zálogjog klasszikus formájából. Az elméleti alap szilárdsága annál megnyugtatóbb, mert a tulságos radikalizmus a magánjog terén nem követendő irány. Ha a jogfejlődés a változó idők hangulatai szerint cikkázik és a pillanatnyilag felmerülő szükségleteket alkalmi megoldásokkal elégti ki, ugy elveszti mindenek felett álló tekintélyét és sugalmas erejét. Éppen mert iorr és kavarog köröttünk minden, hivatása a jognak, hogy maga ne merüljön el a káoszban. A klasszikus jog évezredek óta kiépített váza a legrugalmasabb és legtökéletesebb kerete lehet egy fejlődő gazdaság rendezésének is.

A római jogban a dologjogi rendszer tisztán a tradíció elvén épül fel és mégis az ingó dolgok tulajdonjogának átruházásánál a birtokbaadás

elvét a constitutum possessorium gyakori alkalmazása erősen áttörte, sőt a zálogjogban a dologi hatályu hypotheka teljesen ki is kapcsolja. Az Optk. a jelképes zálogbaadást bizonyos esetekben megengedi. (452. §.) A német jog emlőin nevelkedett joggyakorlatunk ennek ellenére nehezen tudta a tradíció nélküli ingózálogot recipiálni. Pedig a gazdasági és jogászközvélemény évtizedek óta sürgeti: 1911-ben az Omge kívánja a lajstrom zálogjog széleskörű intézményesítését, az ugyanezen évben megtartott országos jogászgyűlés sürgeti, a mezőgazdasági és kereskedelmi körök állandóan napirenden tartották. Legutóbb a kisipari hitellel foglalkozó ankétén mutattak reá szükségességére és amint halljuk, má már az Igazságügyminisztérium is behatóan foglalkozik a probléma kodifikációjával.

A legislativ megoldás példái készen állnak. Bármennyire mereven őrzi is jogunk a tradíciós zálogjog formáit, intézményeink és törvényeink némelyikében felbukkant már a birtokbaadás nélküli jelzálog gondolata. A bérbeadó törvényes zálogjoga, a végrehajtási zálogjog szerkezete, az Okh. kebelébe tartozó szövetkezetnek saját tagja ellen fennálló követelése erejéig (1898. évi XXIII. t.-c.) a gazdasági munkásnak munkaadója meghatározott vagyonára bérkövetelése (1899. évi LII. t.-c.) erejéig privilegizált zálogjoga, a tengeri hajókra vonatkozó lajstromzálogjog (1879. évi XVI. t.-c. 12. §. 12. pont) dogmatikailag tiszta jelzálogi intézmények, mert a hitelező általuk zálogjogot nyert az adós lekötött ingóságaira anélkül, hogy azokat birtokba venné.

Az intézmény ellen felsorakoztatott érvek gyöngesége igazolja a legvilágosabban elméleti és gazdasági possibilitását. Gyakran hangoztatott ellenvetés, hogy a lajstromzálogjog tárgyai tulajdonképen a tulajdonos személyi hitelének alapját képezik, ha tehát a hitelező bizik adósában és a zálogot nála hagyja, akkor már személyi hitelt is nyújthat neki. Vagy hogy az új intézmény elaszticitásánál fogva a könnyelmű adósságcsinálást fogja előmozdítani. Ezek az aggályok helyt nem állnak. A személyi hitel az ingó jelzálog bevezetésével részben beolvadhat a reálhittel keretébe, ha pedig az objektív vagyont az adós személyétől elválasztva tesszük a hitel fedezetévé, akkor nagy lépéssel mentünk a forgalom biztonságára felé. Másrészt a könnyelműség nem a hitelalapok kihasználásában, hanem a hitel mikénti felhasználásában jelentkezik. Gyakori ellenérv, hogy az adós a birtokában maradt zálogtárgyat elpusztíthatja, elszikkaszthatja: így a Btk. 355. és 386. §-ának gyakorlata gazdagodni fog, de ez gyöngé vigaszá lesz a kijátszott hitelezőnek. Csakhogy néhány visszaélés miatt egy különben helyesnek vélt gondolat el nem ejthető és ha való igaz, hogy nagy szükség lesz a büntető jog szankciójára, ne felejtjük el, hogy egész magánjogi rendünket, magát a tulajdon intézményét is, végső fokon a büntető jog védelmezi. Ismételt ellenvetésként azt is hallottuk, hogy az intézmény nélkülöz minden gyakorlatiasságot és hogy amennyiben szükséges, annyiban a forgalom sui iuris intézmény nélkül is meg tudta konstruálni. De a bujkáló hitelformák és álarcos ügyletek mindig kétségessé teszik a jóhíszemű fél céljait és a spekuláció részére juttatnak kiváltságlevelét. Az intézmény gyakorlati értékét végül

mi sem bizonyítja jobban, minthogy praeter legem, sőt contra legem az élet számtalan formájában már meg is valósította.

Ha így az ingó jelzálogjog szükségességét beláttuk, felmerülnek még a konstrukció kérdései. Mik lehetnek a jelzálog tárgyai és mik volnának publicitása biztosítékai?

A különböző törvényhozások a jelzálog tárgyát más és más ingóságokra korlátozzák. A svájci törvény csupán állatokra, a francia a függőtermésre, gazdasági gépekre és a gazdálkodásnál használt állatokra terjeszti ki. Világos, hogy nem jogi szempontok, hanem a kielégítendő gazdasági szükséglet képezi az elhatárolás belső indokát. De lege ferenda — úgy vélem — minden vagyontárgy elzálogosítható lehetne, hiszen természetes, hogy a hitelező jól felfogott érdekében ki fogja zárni az alkalmatlan ingóságokat. Ezt a generális szabályt nem korlátozom a végrehajtási törvény által védett létminimumot alkotó munkaeszközök tekintetében sem, mert egyrészt az intézmény célja leggyakrabban ennek a végső hitelalapnak kihasználása, másrészt a Vt. védőhatározatai csak ott indokoltak, ahol a kiuzsorázás veszélye és nem önkéntes ügyleti megállapodás a kötelezettség alapja. Ellenben nem kívánatos megengedni a függőtermés és fundus instruktus elzálogosítását. A zálogjog egyik fogalmi eleme a specialitás: A függőtermés azonban csupán egy ígéret, amelynek valórje sok kiszámíthatatlan tényezőtől függ, terjedelme és értéke pontosan meg nem határozható; másrészt mint az ingatlan alkatrészét nehéz az ingatlan állagának jövőbeli viszontagságaitól elválasztani, önálló jogi életet nem élhet és külön dologi jogok tárgya nem lehet. A fundus instruktus dologösszesség, már pedig zálogjogot csak egyedileg megjelölt ingóra lehet szerezni. Jelentékeny részében az ingatlan tartozéka. A fogalmába gyűjtött ingóságok, gép, szerszám, állatok stb., egyedileg természetesen elzálogosíthatók.

A publicitás és joghatály szempontjából a következő elvek volnának figyelembe veendőek: Az ingó zálogjog nyilvántartására járásbírói székhelyeken, bírói hatóság, esetleg kir. közjegyző által vezetett lajstromok nyitandók, ahol az ingó jelzálog tárgya és tartalma feltüntetendő. Zálogjogot csak a lajstromba történt bejegyzéssel lehet szerezni. A jelzálogi lekötés hatálya nem ütközhetik a jóhiszemű szerzőnek a forgalom biztonsága érdekében óvott jogaiba. Tehát az ellen, aki az adóstól a zálogtárgy birtokát megszerezte, a jelzálogjog csak akkor érvényesíthető, ha az új birtokos rosszhiszemű, vagy jogcím nélkül birtokol. A végrehajthatóval, vagy későbbi jelzálogos hitelezővel szemben azonban a zálogos hitelezőt elsőbbség illeti meg. Ha az adós a zálogtárgyát szándékosan megrongálja, vagy elidegeníti, büntetőjogilag felelős.

Technikai szempontok figyelembe vételével szabályozandó az elzálogosításnak a zálogtárgyon való jelzése — emellett jóhiszemű szerzés alig volna lehetséges — a zálogbaadás hatályának időbeli korlátozása, a bérbeadó törvényes zálogjogának elsőbbségi kérdése, a jelzálogból való kielégítés gyors és olcsó eljárási szabályai, esetleg az, hogy ez ügyleten alapuló jogokat csak nyilvános számadásra kötelezett vállalat szereztesse.

Az ingó jelzálogjog a gazdasági életnek mind általánosabbá váló hiányérzetét elégitené ki. Csak az élet alkot új, kathegorikus intézményeket, a jog feladata pedig az, hogy az élet alkotásait konstatálja és megszervezze. Az új intézmény talán technikailag, esztétikai tökéletességben nem vetekedhetik a klasszikus jog formáival, szerkezetének szabadossága révén nem is ideálja az abszolút hatályu dologi jognak. De ha eszközeivel hozzájárul hiteléletünk rendezéséhez és gazdaságunk egyensúlyának helyreállításához: akkor mindennél értékesebb és nemesebb hivatást fog betölteni.

Dr. Varannai István.

A korlátolt felelősségű társaság ügyében a kereskedelmi minisztérium törvénytervezetet tett közzé, amelyet a napilapok bőven ismertettek. A tervezet kritikai megbeszélésére visszatérünk.

Hazai joggyakorlat.

Meghitelezés. Vettük a következő levelet: „Igen tisztelt Szerkesztőség! A Polgári Jog 2. számának „Meghitelezés“ cím alatt leadott glossájukat nem hagyhatom szó nélkül. A közlemény elején közölt ítéleti indoktételből senki sem olvashatja ki azt, hogy a kir. Curia VII. polgári tanácsa az accreditivának folyósításával megbízott pénzügyi személyes felelőssége kérdésében elhagyta eddigi visszautasító álláspontját s rést ütött az általa következetesen alkalmazott magánjogi elven. Ezt a kérdést a kir. Curia VII. polg. tanácsa az említett határozattal egyáltalán nem bírálta el, mert annak elbírálására ezuttal nem is volt szükség s így sem óvatosan, sem elklausulálva nem nyilatkozott a megjelölt kérdésben; quod erat demonstrandum. Hangsúlyozom egyébként, hogy továbbra is a leghatározottabban fenntartom mindazt, amit a cikkünkben említett írásaimban kifejtettem.

Kolos Jenő, kir. curiai tanácselnök.“

Tisztelettel és — csalódással vesszük tudomásul a legilletékesebb helyről elhangzott tiltakozást az ellen a feltevés ellen, hogy a kir. Curia magáévá tette azt a szemléletmódot, amely a német és az osztrák bírósági gyakorlatban már magától értetődő közhellyé vált s amely nélkül a nemzetközi kereskedelmi és pénzforgalomba való bekapcsolódásunk ezer akadálya az ezeregyedikkel tetőződik.

Mészlény.

Csődönkívüli kényszeregyezés hatálya külföldi pénznemben fennálló követelésekre. A kir. Kuriának 1925. március 24-én P. VII. 5335/1924. sz. alatt kelt ítélete több szempontból nagyérdekű. Nemesak azért, mert ama ritka esetek közé tartozik, amikor a Kuriának módjában van kényszeregyezési ügyben állást foglalni (Ke. rend. 60. §. 2. bek.); hanem azért is, mert ebben az ítéletben a fontos és a gyakorlatban minduntalan felmerülő kérdések egész sora talált eldöntésre vagy legalább irányító állásfoglalásra.

Az adott esetben a felperesnek 19.000 cseh K iránti követelését a